

GEMEENTE
Schagen

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Dergmeerweg, Warmenhuizen, gemeente Schagen
Adviesnummer	19012
Opsteller(s)	■■■■■■■■■■ (regio archeoloog) & ■■■■■■■■■■ (archeoloog)
Datum	11-02-2019

Advies	Aanleveren geplande bodemingrepen. Vooralsnog dubbelbestemming handhaven.
Vervolgtraject	Zodra nieuwbouwplannen bekend zijn aanvullend advies of in dit stadium een Inventariserend Veldonderzoek (verkenkend booronderzoek) laten uitvoeren. Indien voor de laatste optie wordt gekozen dient een Plan van Aanpak (PvA) te worden opgesteld door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf. Plan van Aanpak dient voor aanvang te worden voorgelegd.

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Schagen (contactpersoon: Cynthia Kootker) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot het plangebied Dergmeerweg in Warmenhuizen, gemeente Schagen. Op deze locatie is woningbouw beoogt. Het plangebied ligt tussen de Oostwal in het westen, de Dergmeerweg in het zuiden en de Harenkarspelweg in het noorden en heeft een oppervlakte van ca. 4 ha. Momenteel is het grotendeels in gebruik als grasland. In het zuiden ligt een bebouwd perceel (afb. 1).

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

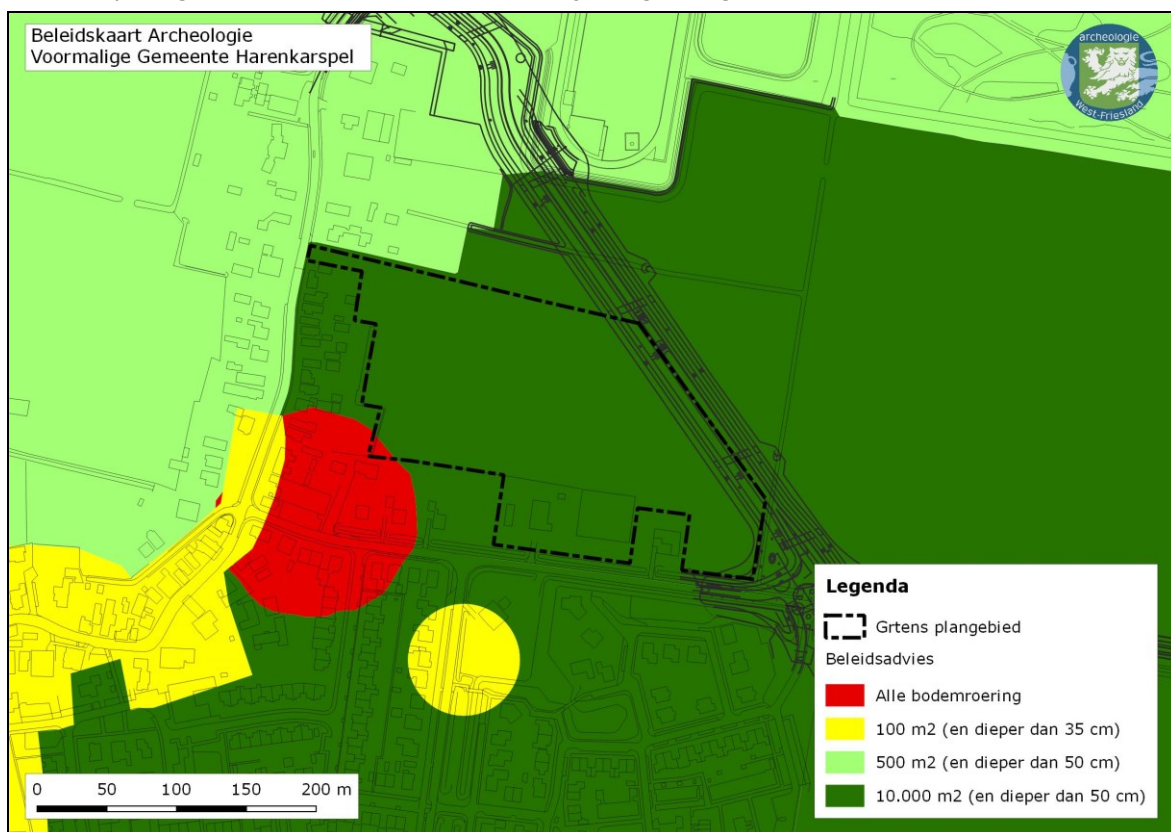
Het plangebied ligt in het bestemmingsplan De Ontbrekende Schakel (vastgesteld op 09-02-2016).¹ In het bestemmingsplan is voor het gehele plangebied een dubbelbestemming Waarde-Archeologie opgenomen (Artikel 6). Voor ontwikkelingen waarbij bodemroering plaatsvindt over een oppervlak groter dan 500 m² en dieper dan 50 cm dient het aspect archeologie te worden meegewogen. Opvallend is dat de vrijstellingsgrens afwijkt van hetgeen op de beleidskaart archeologie staat aangegeven. Op de beleidskaart archeologie van de voormalige gemeente Harenkarspel (2010)² ligt het plangebied in een zone van "vergraven en geëgaliseerde terreinen". Hier geldt een lage archeologische verwachting voor alle perioden. Dit is vertaald in een vrijstellingsgrens van 10.000 m² en dieper dan 50 cm. Naar verwachting zal de vrijstellingsgrens worden overschreden.

¹ NL.IMRO.0441.BPLGHKOntbrSchakel-VA01

² Nyst e.a. 2010.

Afbeelding 1. Ligging plangebied Dergmeerweg (rode stippellijn) op een luchtfoto (bron: PDOK). De Harenkarspelweg is tevens zichtbaar als noordoostelijke begrenzing.

Afbeelding 2. Ligging plangebied Dergmeerweg op de beleidskaart Archeologie.

3. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied ligt ten oosten van Warmenhuizen, een dorp dat is samengesteld uit verschillende vroegmiddeleeuwse bewoningsterpen.³ Na de Middeleeuwen zette de bewoning niet op alle terpen door; sommige werden verlaten, anderen geïncorporeerd in het dorp. Het is zeer waarschijnlijk dat de locatie van de kerk al vanaf de Middeleeuwen hetzelfde is. De gehele dorpskern van Warmenhuizen heeft een hoge archeologische waarde op basis van de AMK (Code WFR 312A/14798). Waarschijnlijk beperkte de bewoning zich in de Nieuwe Tijd tot de dorpskern, het gebied eromheen was in gebruik als akker en/of weiland. Binnen het plangebied zijn geen cultuurhistorische waarden meer aanwezig.

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de kaart van Dou (1651) en de kadastrale minuut uit 1819 (afb. 3) is geen bebouwing aanwezig. Ten zuiden van het plangebied staat een molen met huis en erf aangegeven. De sloot langs de molen doorkruist onderhavig plangebied. In de 20ste eeuw is op kaartmateriaal eveneens geen bebouwing zichtbaar (afb. 5). Wel is mooi te zien dat na de oorlog de terp van de Oostwal is bebouwd.

Tijdens de ruilverkaveling hebben Schermer en Westra waarnemingen gedaan.⁴ In hun artikel uit 1978 zijn de terpen van Warmenhuizen beschreven. Terp S is een langgerekte terp (afb. 4). In 1615 heet de terp "Brouwers Hoge Werff". De terp wordt aan de oostzijde begrensd door een flinke vaarsloot die zorgde voor verbinding met het achterland. In het artikel wordt tevens melding gemaakt dat bij het maken van een smeerput voor de garage op het Zuideinde een paar vroegmiddeleeuwse Badorscherven zijn gevonden. Deze kunnen duiden op een vroeg ontstaan van terp S.

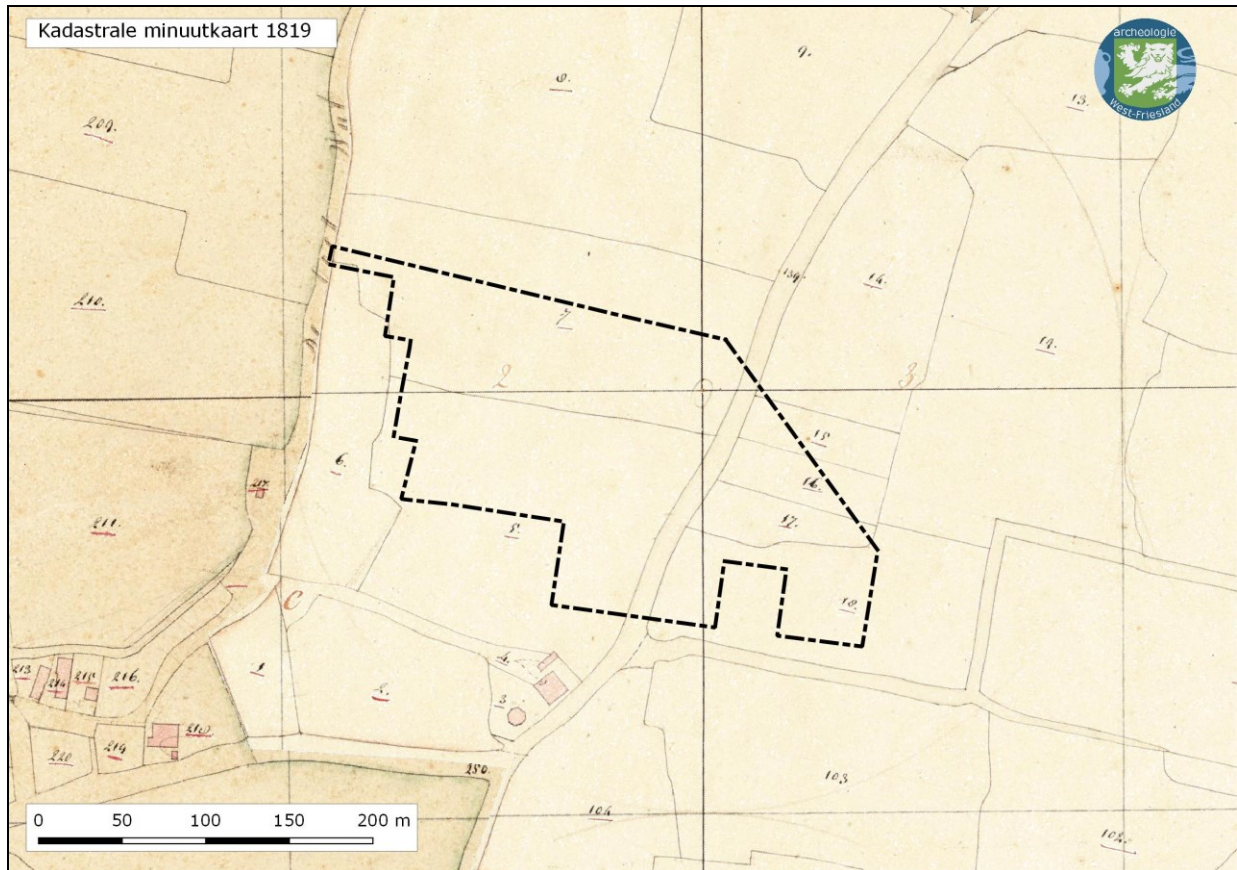
In de jaren '60 en '70 van de 20ste eeuw is het plangebied ingrijpend ruilverkaveld. Hierbij is het middeleeuwse ontginningslandschap volledig uitgewist. De huidige gebiedsinrichting houdt geen enkel verband meer met de historische verkavelingsstructuur. Het is niet bekend in hoeverre de grond is omgezet tijdens de ruilverkaveling. Mogelijk zijn vooral sloten dichtgeschoven en is de verstoring vanaf maaiveld relatief beperkt.

Voor een verdere onderbouwing van de cultuurhistorische context van het plangebied wordt verwezen naar de Leidraad Landschap & Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland.⁵

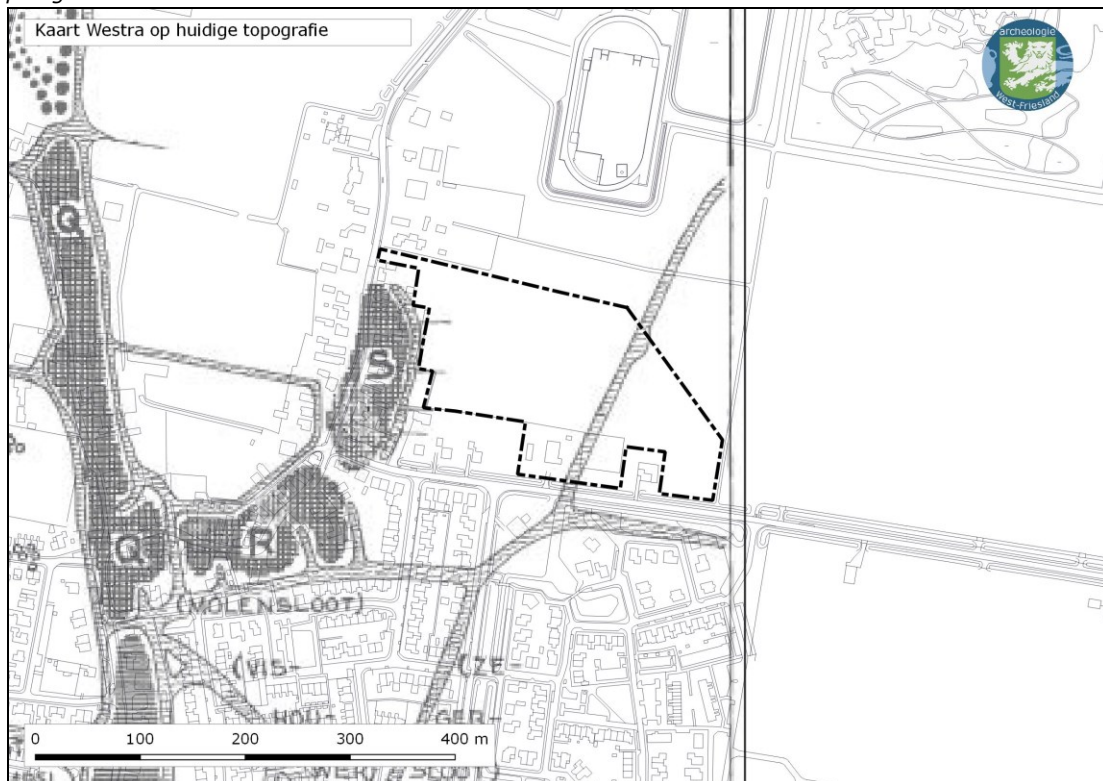
³ Schermer en Westra 1978.

⁴ Schermer & Westra 1978.

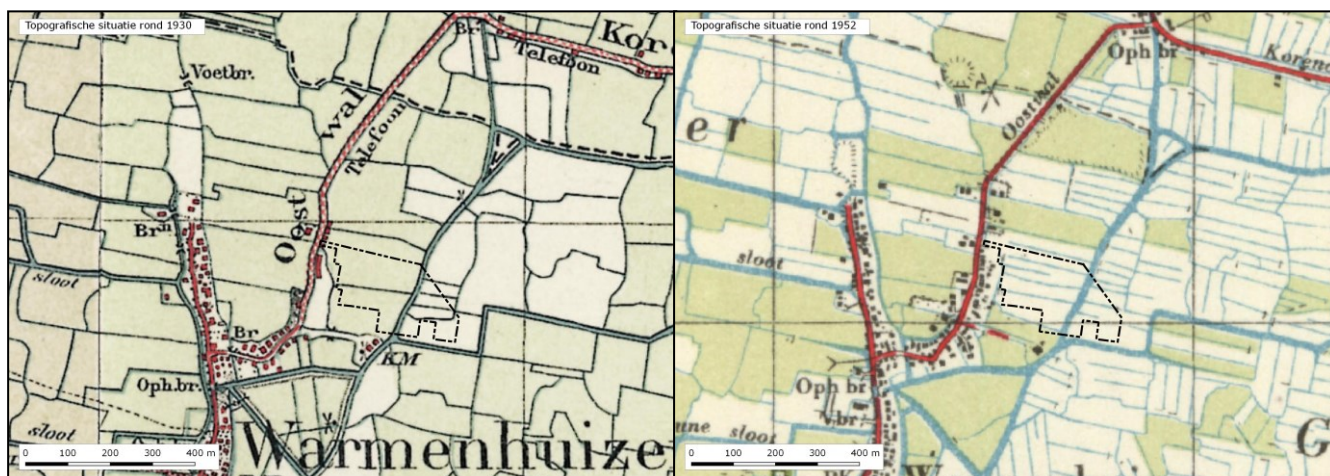
⁵ <https://leidraadlc.noord-holland.nl/ensembles/west-friesland-west/>

Afbeelding 3. Ligging plangebied op kadastrale minuut uit 1819. Het langwerpige perceel ten westen van het plangebied

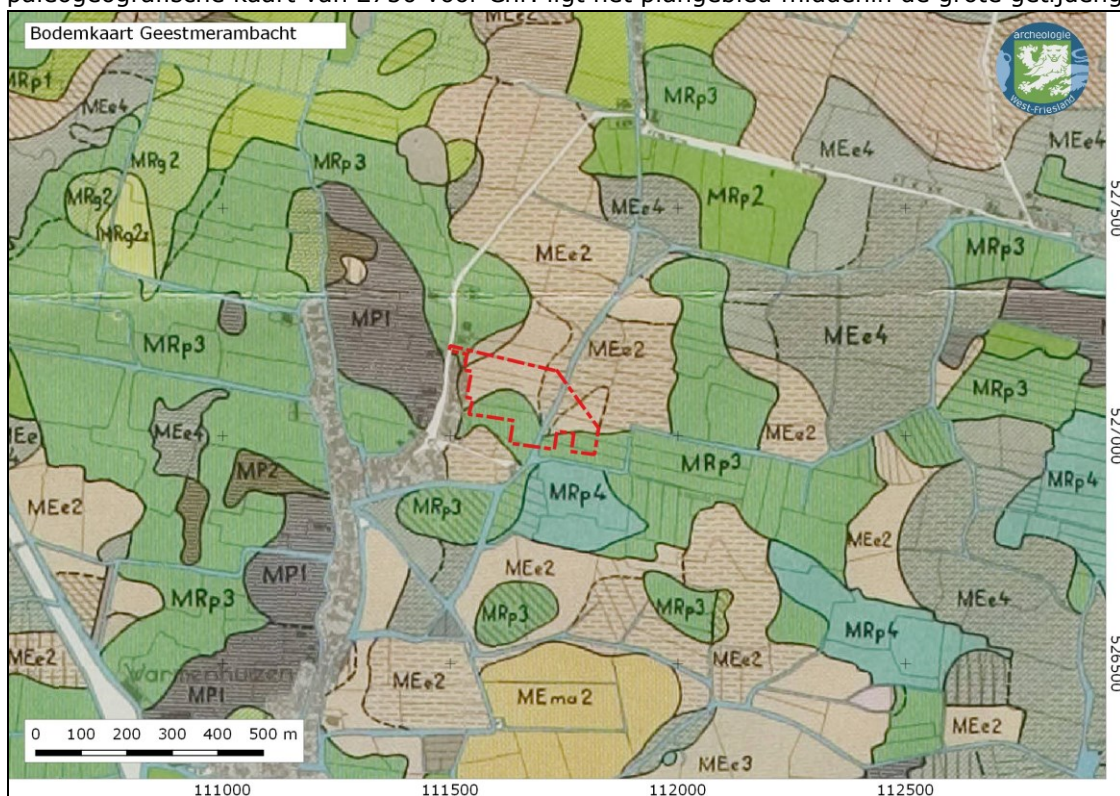
Afbeelding 4. Ligging plangebied op de kaart van Schermer & Westra

Afbeelding 5. Ligging plangebied rond 1930 en rond 1952. Na de oorlog ontstond op de terp ten westen van het plangebied weer bebouwing.

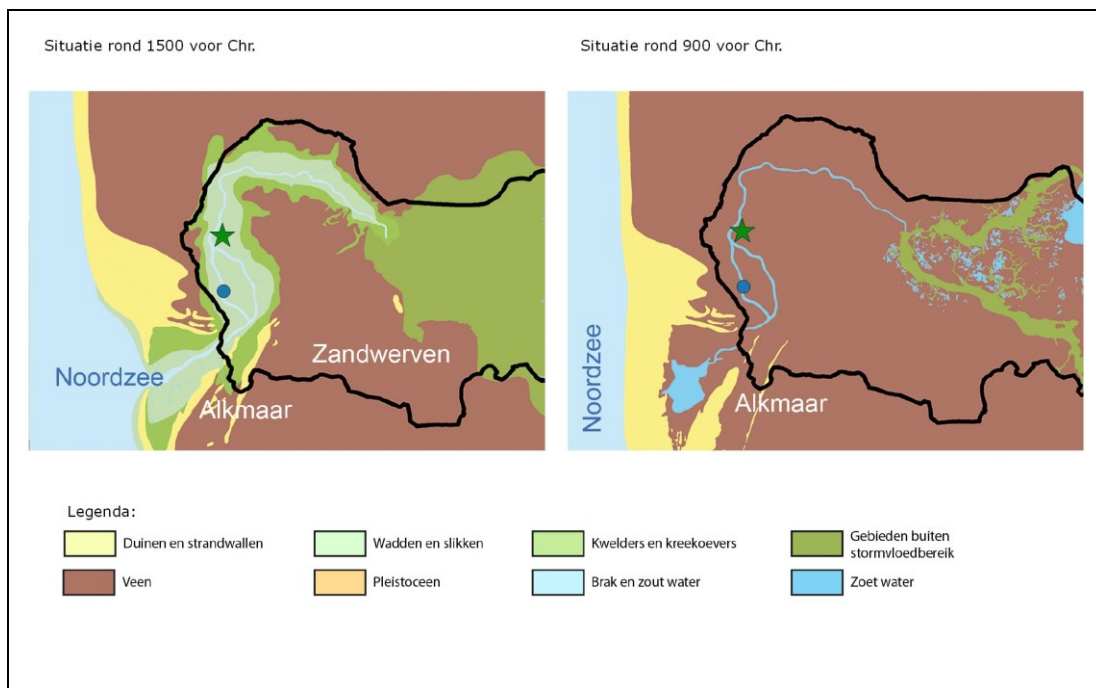
4. Archeologische en geologische bronnen

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Op de bodemkaart van het Geestmerambacht zijn binnen het plangebied drie verschillende bodems zichtbaar (afb. 6). Het zuidelijke deel is opgebouwd uit Rekeregorskleigronden, ca 50 cm dik, op pikklei (MRp3). In het noordelijk deel van het plangebied bevindt zich een zavelige delgrond (MEe2). Het bovenste deel van het bodemprofiel bestaat uit middeleeuwse mariene afzettingen. Hieronder kan zich een dun veenpakket bevinden. Op de paleogeografische kaart van 2750 voor Chr. ligt het plangebied middenin de grote getijdengeul.⁶

Afbeelding 6. Ligging plangebied Dergmeerweg (rode stippellijn) op de bodemkaart Geestmerambacht.

⁶ Vos & de Vries 2013.

Afbeelding 7. Globale ligging plangebied (blauwe ster) en locatie De Druppels (blauwe cirkel) op paleogeografische kaarten van W.K. van Zijverden.

Rond 1500 voor Chr. ligt het plangebied in een getijdenzone met wadden en slikken (afb. 5).⁷ Na sluiting van het zeegat van Bergen ontstaat uiteindelijk een uitgestrekt veengebied. Vanaf de IJzertijd zijn delen van dit veengebied bewoonbaar geweest. Op de dichtgeslibde getijdengeul kunnen resten uit de Bronstijd worden aangetroffen. De kans op resten uit het Neolithicum is vanwege de ligging in een getijdengeul zeer klein. Op het Actueel Hoogtebestand 3 (afb.10) is weinig reliëf te zien. Ten westen van de Oostwal ligt het maaiveld wel hoger. Dit correspondeert waarschijnlijk met het hart van de getijdengeul.

In de directe omgeving van het plangebied staan verschillende onderzoeken geregistreerd in Archis (afb. 8). Voor onderhavig plangebied is in 2009 een bureauonderzoek uitgevoerd.⁸ Dit is niet beschikbaar (om.nr. 2258097100). In het kader van de aanleg van de Ontbrekende Schakel heeft Grontmij/Sweco een booronderzoek (om.nr 2381768100)⁹ en een proefsleuvenonderzoek (om.nr. 3995880100)¹⁰ uitgevoerd. In het gebied ten oosten van de Oostwal (proefsleuven 8 t/m 17) zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek geen archeologische sporen of cultuurhistorische waarden gevonden. De sleuven 12 t/m 17 grenzen aan het plangebied Dergmeerweg (afb. 9). Hier zijn in de ondergrond geen veenpakketten, organische lagen of vegetatiehorizonten aangetroffen. Dit was tegen de verwachting in omdat op basis van het voorgaande booronderzoek in dit oostelijk gebied antropogene lagen of horizonten werden verwacht. Hiervan is tijdens het gravend onderzoek geen spoor te herkennen geweest.

Ten zuiden van het plangebied (Dergmeerweg 54) is in 2103 een bureauonderzoek uitgevoerd.¹¹ Op basis van dit bureauonderzoek wordt op dat perceel de randzone van een terp verwacht. Indien graafwerkzaamheden dieper dan 30 cm worden uitgevoerd dient de nieuwbouw van de woning archeologisch begeleid te worden conform het protocol opgraven. Het is onduidelijk of dit is gebeurd. De nieuwbouw is inmiddels gerealiseerd.

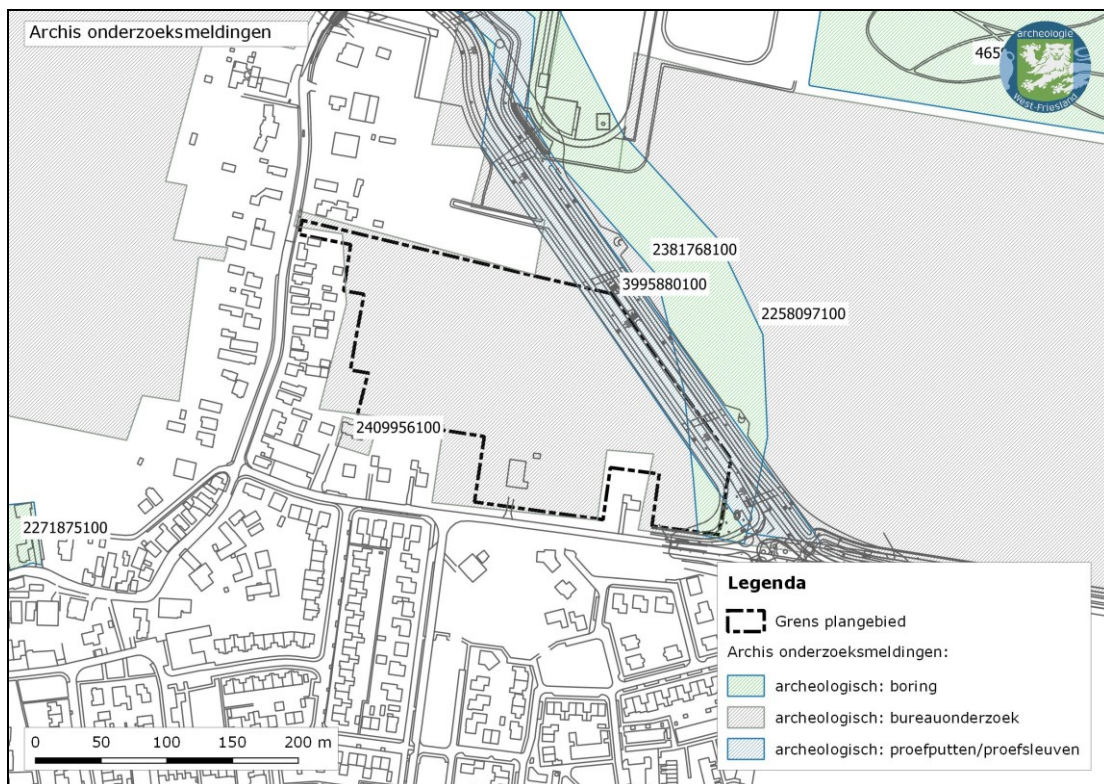
⁷ Van Zijverden 2017.

⁸ Klooster 2009.

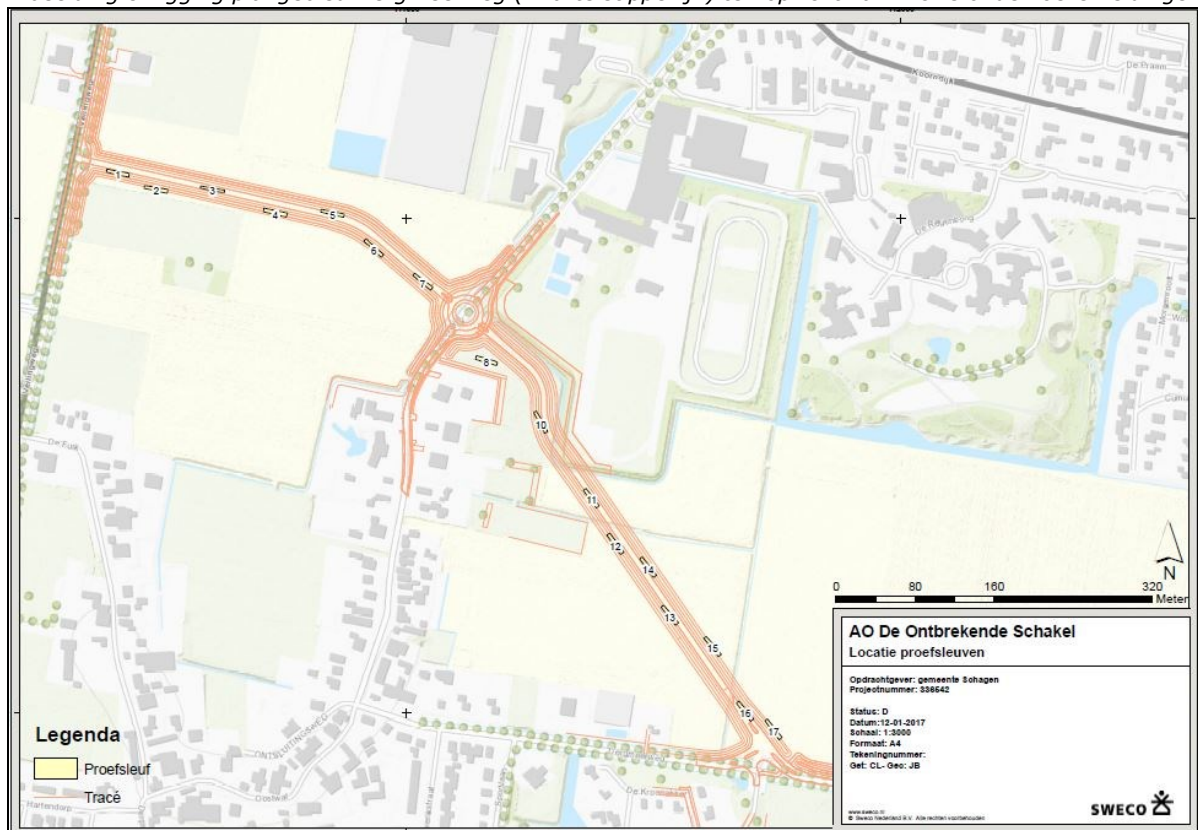
⁹ Boon e.a. 2014.

¹⁰ Bex & Veenstra 2017.

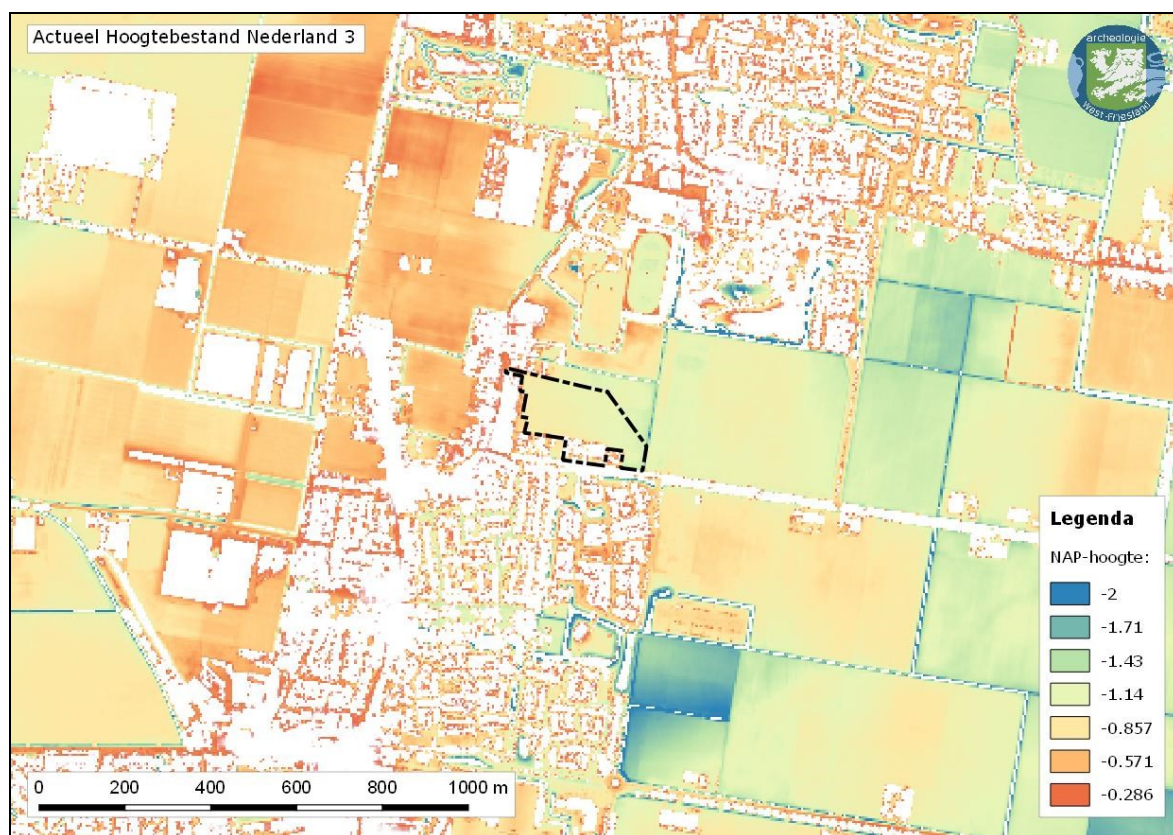
¹¹ Nijdam 2013.

Afbeelding 8. Ligging plangebied Dergmeerweg (zwarte stippellijn) ten opzicht van Archis onderzoeksmeldingen.

Afbeelding 9. Proefsleuven Sweco. De sleuven 12 t/m 17 liggen ter hoogte van het plangebied Dergmeerweg (bron: SWECO-rapport 2043: Bijlage 1).

Afbeelding 10. Ligging plangebied op Actueel Hoogtebestand Nederland.

5. Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van historisch kaartmateriaal geldt een lage archeologische verwachting voor huisplaatsen uit de Nieuwe Tijd. Voor eventuele resten uit de Prehistorie tot aan de Middeleeuwen geldt een middelhoge tot lage verwachting. Deze resten bevinden zich onder het middeleeuwse kleidek. Indien er veen aanwezig is geldt voor vindplaatsen uit de periode IJzertijd tot Late Middeleeuwen een middelhoge verwachting. Op de dichtgeslibde getijdengeul kunnen resten uit de Bronstijd worden aangetroffen. Voor vindplaatsen uit de Bronstijd geldt een middelhoge verwachting. De kans op resten uit het Neolithicum is vanwege de ligging in een getijdengeul zeer klein.

De proefsleuven die zijn uitgevoerd in het kader van de aanleg van de Harenkarspelweg (Ontbrekende Schakel) hebben geen veenpakketten, organische lagen of vegetatiehorizonten opgeleverd. Een potentieel bewoonbaar niveau in de Bronstijd is eveneens niet aangetoond.

Om de archeologische verwachting te toetsen is een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek de meest logische vervolgstap.

6. Conclusie & Advies

De gemeente Schagen onderzoekt de mogelijkheid om een woonuitbreiding te realiseren ten oosten van Warmenhuizen, aan de Dergmeerweg. De nieuwbouwwijk heeft een oppervlakte van ca. 4 ha. De vrijstellingsgrens wordt hierdoor overschreden. Er zijn op dit moment nog geen concrete bouwplannen.

Archeologie West-Friesland adviseert de vrijstellingsgrens van de Beleidskaart Archeologie te handhaven. Dit betekent dat bij bodemingrepen groter dan 1 ha en dieper dan 50 cm rekening gehouden dient te worden met eventueel aanwezige archeologische resten.

Vooruitlopend op de concrete bouwplannen kan het Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van een verkennend booronderzoek worden uitgevoerd. Als leidraad voor het booronderzoek dient

een door het bevoegd gezag goedgekeurd Plan van Aanpak te worden opgesteld. De gespecificeerde archeologische verwachting uit onderhavige QuickScan volstaat. Een archeologisch bureauonderzoek is niet noodzakelijk.

Vanwege de aard van de archeologische resten uit met name de Bronstijd (geen vondst- of cultuurlagen aanwezig, weinig vondstmateriaal) is booronderzoek niet geschikt voor het opsporen van vindplaatsen. Doel van het verkennend booronderzoek is driedelig:

- het in kaart brengen van het prehistorische landschap en daarmee de mogelijkheden voor bewoning in de Bronstijd. Hierbij dient te worden vermeld dat een gestapeld landschap aanwezig kan zijn;
- vaststellen of er nog veenpakketten, organische lagen of vegetatiehorizonten aanwezig zijn;
- bepalen van de intactheid van de bodem.

Een dergelijk onderzoek dient te worden uitgevoerd door een gecertificeerd archeologisch(e) bedrijf of instelling. De kosten van een dergelijk onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.

Op basis van bovengenoemd archeologisch onderzoek zijn in principe vier opties mogelijk:

- het terrein wordt vrijgegeven, omdat er geen archeologische waarden (meer) aanwezig zijn;
- indien blijkt dat de archeologische resten grotendeels zijn verstoord, kan er een bouwbegeleiding worden geadviseerd;
- archeologische waarden worden in de bodem veiliggesteld (behoud in situ). Indien niet dieper dan 50 cm wordt verstoord, is het mogelijk eventuele archeologische resten in situ te bewaren;
- potentieel aanwezige archeologische waarden worden nader opgespoord door middel van het graven van proefsleuven.

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Bex, J. & J.B. Veenstra, 2017. Archeologisch onderzoek Ontbrekende Schakel gemeente Schagen. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. Sweco Archeologische Rapporten 2043. Sweco Nederland B.V., Groningen.

Boon, H., W.A. van Breda & J. Bex, 2014. Archeologisch Onderzoek De Ontbrekende Schakel, gemeente Schagen; Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek door middel van boringen. Grontmij Archeologische Rapporten 1277. Grontmij, Alkmaar.

Burck, P. du, 1957. Een bodemkartering van het tuinbouwdistrict Geestmerambacht. De Bodemkartering van Nederland deel XVII/Verslagen van landbouwkundige onderzoekingen No. 63.3. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Grontmij, 2016. Bestemmingsplan De Ontbrekende Schakel, gemeente Schagen(vastgesteld 09-02-2016) NL.IMRO.0441.BPLGHKOntbrSchakel-VA01.

Klooster, B., 2009. Archeologisch Onderzoek van Plangebied Tussenweg te Tuitjenhorn, gemeente Harenkarspel; Bureauonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 842. Grontmij, Alkmaar.

Nijdam, L.C. , 2013. Warmenhuizen, Dergmeerweg 54 (gemeente Schagen). Een bureauonderzoek. ArGeoBoor rapport 1241.

Nyst, C.L., E.J. van Rooijen & J.M. van der Veen, 2011. *Beleidsnota Cultuurhistorie Gemeente Harenkarspel*. Stichting Cultuur Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Schermer, A & Jb. Westra, 1978: Oud-Warmenhuizen op terpen. (Westfries Oudheden (XVIII) 1978. Mededelingen van de Archeologische Werkgroep 'Westfriesland' van het Historisch Genootschap 'Oud West-Friesland'). pp. 208-230.

Vos, P. & S. de Vries 2013. 2e generatie palaeogeografische kaarten van Nederland (versie 2.0). Deltares, Utrecht. Op 20-04-2017 gedownload van www.archeologieinnederland.nl.

Westfries Archief.

Zijverden, W.K. van, 2017. *After the deluge, a palaeogeographical reconstruction of Bronze Age West-Frisia (2000-800 BC)*. Sidestone Press, Leiden.